

HANDLE *with* CARE

EVALUATIE VAN DE PILOTPROJECTEN

SNELLE STEUN
VOOR KINDEREN DIE THUIS
ERNSTIG GEWELD MEEMAKEN

AUGEO FOUNDATION

JANUARI 2020
VERSIE 2

Voor de evaluatie van Handle with Care pilotprojecten is samengewerkt met:

Actieprogramma Geweld hoort nergens thuis in opdracht van VWS, J&V, VNG
Provincie Limburg
PI-research
Defence for Children
Dr. G.J. Slump, herstelrechtsspecialist

Juridisch advies:
Considerati (Privacy- en Public Affairs adviesbureau) en
Net2Legal Consultants

Met dank aan:

De pilotgemeenten Heerlen, Wageningen, Achtkarspelen en Maastricht

SNELLE STEUN VOOR KINDEREN DIE THUIS ERNSTIG GEWELD MEEMAKEN: ONDERZOEK & HUIDIGE PRAKTIJK

WAT ZIJN HANDLE WITH CARE PILOTPROJECTEN?

In Handle with Care pilotprojecten wordt op school snel steun georganiseerd nadat kinderen thuis een ernstig geweldsincident meemaken. Veel van deze kinderen kampen met langdurige (traumatische) stressklachten. Met

AGENT

“Een meisje van 6 jaar vertelde me dat haar moeder met een hamer was geslagen, moeder had flink wat letsel en in huis was veel vernield.”

de huidige aanpak van gezinsgeweld duurt het dan vaak nog lang voordat kinderen steun ervaren van volwassenen om zich heen, zoals familieleden, leerkrachten en hulpverleners.

In Handle with Care (HwC) pilotprojecten worden in gemeenten nieuwe

samenwerkingsafspraken gemaakt waardoor een kind, vanaf de eerstvolgende schooldag na een ingrijpend geweldsincident thuis, steun krijgt in de vertrouwde schoolomgeving. Het doel van deze steun is dat kinderen zich, kort na een onveilige en ingrijpende gebeurtenis thuis, veilig voelen op school zodat ze aan leren en ontwikkelen toe komen. Dit draagt bij aan hun veerkracht.

Augeo Foundation is initiatiefnemer van HwC pilotprojecten. Uitbreiding van deze pilotprojecten is een kerndoel in het landelijke actieprogramma Geweld hoort nergens thuis, dat in opdracht van VWS, J&V en VNG wordt uitgevoerd.

AGENT

“We zagen gefrustreerde kinderen die vol emotie en spanning op de bank zaten. Daarbij lagen ze voor hun leeftijd ook nog eens laat in bed. Ik kan mij goed voorstellen dat die kinderen er nog behoorlijk veel moeite mee hadden de dag erna.”

MET WELKE VORMEN VAN GEWELD EN MET WELKE GEVOLGEN HEBBEN GEZINNEN IN HwC PILOTS TE MAKEN?

In de HwC pilotprojecten is het vertrekpunt een ernstig geweldsincident dat gesignaleerd is door professionals, meestal politie. Politie zal melding doen bij Veilig Thuis. Wat vaak nog een gezinsgeheim is, wordt hiermee doorbroken. Uit onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut weten we dat voorafgaand aan een politiemelding bij Veilig Thuis, gemiddeld al 71 geweldsincidenten plaatsvonden in het gezin. Het geweld speelt dan al ruim een jaar. De helft van de kinderen is niet alleen getuige van geweld tussen hun ouders, maar wordt ook zélf mishandeld of verwaarloosd. In meer dan de helft van de gezinnen stopt het ernstige geweld niet, ondanks hulpverlening¹. Zodoende is de verwachting dat veel van de kinderen die zijn betrokken bij HwC pilotprojecten, op korte termijn nieuwe incidenten meemaken van partnergeweld en/of kindermishandeling.

AGENT

“Bij één gezin zijn we in twee weken tijd vijf keer opgeroepen. De kinderen in dit gezin krijgen echt geen rust.”

¹ <https://www.augeo.nl/-/media/Files/Factsheet-Werkt-de-aanpak-van-kindermishandeling-en-partnergeweld.ashx>

WELKE PROBLEMEN ERVAREN KINDEREN?

Geweld tussen ouders roept bij kinderen vaak heftige emoties op. Ze ervaren het als verwarrend en pijnlijk als ouders zowel een bron van veiligheid als van angst zijn. Ze groeien op met fundamentele twijfels en verwarring over de betekenis van liefde, intimiteit en geweld. Veiligheid, zelfvertrouwen, contacten met leeftijdgenoten en vertrouwen in anderen komen in het gedrang. Een opvallend hoog aantal kinderen, ruim 40%, heeft in de periode na een Veilig Thuis-melding (posttraumatische) stressklachten. Zij rapporteren een significant lagere kwaliteit van leven. Deze klachten zijn, anderhalf jaar na een melding bij Veilig Thuis, vaak onvoldoende afgenomen. De acute en chronische stress die deze kinderen ervaren, verhogen sterk hun risico's op geestelijke en lichamelijke gezondheidsklachten².

Sociale steun is volgens veel onderzoeken een belangrijke en beïnvloedbare factor die de veerkracht van kinderen die geweld meemaken, versterkt. Voor een kind is een vertrouwensrelatie met een betrouwbare volwassene een van de belangrijkste beschermende factoren, het liefst met een volwassene die geen geweld meemaakt of daarvan getuige is^{3,4,5}.

LEERKRACHT

“F. is vaak stil en gedraagt zich nerveus. De dag dat ik een Handle with Care signaal ontving deed F. erg gespannen vooraf aan een toets. Normaal zou ik haar daar strenger op aanspreken. Maar nu heb ik gevraagd of ze de toets wil maken om te oefenen en gezegd dat ze hem volgende week over mag doen. De andere kinderen merkten daar niets van en zij vond het fijn.”

² [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(08\)61706-7/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(08)61706-7/fulltext)

³ Osofsky, J.D. (1999). The Impact of Violence on Children. *The Future of Children*, 9, (3), 33-49.

⁴ <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0145213417302545>

⁵ <https://www.nji.nl/Vormen-Kinderen-die-getuige-zijn-van-huiselijk-geweld>

WAAROM KRIJGEN DEZE KINDEREN VAAK NOG GEEN STEUN IN HUN FAMILIE?

Uit interviews van het Verwey-Jonker Instituut met meer dan 80 kinderen, blijkt dat kinderen tijdens perioden

AGENT

“We waren bij een gezin met 4 kinderen. De ouders waren allebei dronken en hadden stevige ruzie. Alle kinderen waren wakker en van streek. Toen we uitlegden dat de school van de oudste twee kinderen meedoet aan Handle with Care, vroegen we aan de ouders of ze zelf contact op wilden nemen met de school van de jongste twee kinderen. De moeder zei dat ze dat nog wel zou zien, ze zou erover nadenken. Wij waren er niet gerust op eerlijk gezegd.”

de impact die het geweld op hun kinderen heeft. Ouders en andere familieleden staan vaak meer open voor het bieden en stimuleren van steun aan hun kinderen, nádat het geweld is gestopt, concluderen onderzoekers^{6,7}. De gevolgen van het partnergeweld voor de kinderen worden voor ouders dan vaak pas echt duidelijk. Voor ouders kan het moeilijk zijn om daarmee om te gaan en het vertrouwen van de kinderen weer te herstellen.

van gezinsgeweld vaak weinig mensen om zich heen hebben die hen die veerkrachtversterkende steun bieden. Hun ouders zijn in de perioden van gezinsgeweld vaak onvoldoende in staat om de zorg en veiligheid te bieden die het kind nodig heeft, omdat hun eigen problemen hen teveel in beslag nemen. In het gezin en de familie wordt er weinig over het geweld gesproken. Ouders denken meestal dat kinderen er weinig of niets van merken en onderschatten

ERVARINGSDESKUNDIGE

“Ik werd vaak wakker omdat m'n ouders weer ruziemaakten en superveel kabaal maakten. Dan voelde ik me onveilig. Ik denk dat m'n ouders dachten dat ik er niet mee zat. De volgende ochtend zei ik er niets over en vroeg er niet naar. En m'n ouders vroegen niet of ik iets gemerkt had. Best wel raar eigenlijk, want wie wordt er nou niet wakker van zulk heftig geschreeuw. Ik voelde me niemands prioriteit. Overdag was ik vaak chagrijnig door het slaapttekort en viel ook wel eens in slaap tijdens de lessen. Nu begrijp ik beter hoe mijn slaapproblemen zijn begonnen, maar als kind legde ik die verbanden niet.”

WELKE PROFESSIONALS BIEDEN SNELLE STEUN NA EEN ERNSTIG GEWELDSINCIDENT?

Wanneer kinderen en hun gezinsleden slachtoffer zijn van een misdrijf of ongeluk, wordt in principe slachtofferhulp aangeboden. Dit is bij huiselijk geweld niet zo geregeld. De werkzaamheden en onderlinge verantwoordelijkheden om snel steun te organiseren voor kinderen die huiselijk geweld meemaken, zijn nog niet beschreven of belegd bij politie, Veilig Thuis, Slachtofferhulp of wijkteams. Via een melding van politie bij Veilig Thuis (max.

3 werkdagen) start een veiligheidsbeoordeling (max. 5 werkdagen) waarna besloten wordt of Veilig Thuis, wijkteams of gespecialiseerde teams hulp zullen bieden voor het duurzaam herstellen van veiligheid. Vaak duurt het dan nog enkele weken of maanden voordat hulpverleners contact hebben met ouders en mogelijk ook de kinderen. Hierdoor komt in de praktijk snelle steun voor kinderen vaak niet, of laat tot stand. Deze gebrekkige aandacht voor steun past niet bij de eisen die het Internationale

Kinderrechtenverdrag en de Europese Richtlijn Minimumnormen Slachtoffers stellen aan een goede opvang van kinderen na ingrijpende geweldservaringen^{8,9}.

ERVARINGSDESKUNDIGE

“Zo ben je als 8-jarige nog getuige van verwurging en ander excessief geweld en zo zit je in de klas. Niemand die iets wist en ik kon niet spreken. Ik hoop dat dit nu beter begeleid wordt.”

⁶ https://www.verwey-jonker.nl/doc/vitaliteit/8865_14_Partnergeweld-en-opvoeding.pdf

⁷ <https://www.nji.nl/Vormen-Kinderen-die-getuige-zijn-van-huiselijk-geweld>

⁸ <https://www.auggeo.nl/-/media/Files/HwC/De-Europese-Slachtofferrichtlijn-en-Handle-With-Care>

⁹ <https://www.auggeo.nl/-/media/Files/HwC/Kinderrechtelijke-visie-op-het-project-handle-with-care>

WAT WILLEN MISHANDELDE KINDEREN?

Uit focusgesprekken met ervaringsdeskundigen blijkt dat kinderen die thuis geweld meemaken, zich graag gezien en gesteund willen voelen op hun school. Regelmatig vertellen kinderen hoe de aandacht van een leraar hen “gered” heeft. Anderen nemen het hun school juist kwalijk dat zij er geen steun voelden, wat hun vertrouwen in volwassenen verder beschadigde. Veel ervaringsdeskundigen noemen

ERVARINGSDESKUNDIGE

“Geen leerkracht is ooit naar me toegekomen om te vragen: ‘Meisje, wat is er aan de hand?’ Dat had wel gemoeten, ook al was ik maar een jaar of zes. In die tijd werden ingrijpende beslissingen over mijn hoofd heen genomen. Het is heel belangrijk dat mensen met kinderen gaan praten, het gaat om het kind, en dat kan meer aan dan we denken.”

leraren ondertussen geïnteresseerd blijven vragen hoe het met ze gaat, ook al antwoorden ze daar nog niet open op. De uitkomsten van de focusgesprekken zijn gebundeld in een apart adviesrapport¹⁰.

dat ze zich op school eenzaam voelden met hun gezinsgeheim. Tegelijkertijd geven mishandelde kinderen aan dat zij op school vooral niet ‘anders’ behandeld willen worden als hun medeleerlingen. Zij willen wanneer zij daar (nog) niet aan toe zijn, op school niet uitgebreid over thuis praten. Ze vinden het wel fijn als

ZIJN LEERKRACHTEN BEREID EN IN STAAT OM SNELLE STEUN TE BIEDEN?

Onderzoek van PI-research¹¹, uitgevoerd in voorbereiding op Handle with Care pilotprojecten, laat zien dat 90% van de leerkrachten zich bereid en in staat voelt om kinderen

snelle steun te bieden na geweldsincidenten thuis. Zij zien dit al als hun taak. Leerkrachten vinden dat ze genoeg kennis en vaardigheden in huis hebben om steun snel, op maat, niet-problematiserend, normaliserend en veerkrachtversterkend te bieden. Leerkrachten rapporteren dat ze na het volgen van een online cursus (nog) beter toegerust zijn met vooral praktische, handelingsgerichte kennis om steun te

ERVARINGSDESKUNDIGE

“Op de lagere school was ik in die tijd heel erg in mezelf gekeerd. Verdrietig. Stil. Meester Taco reageerde daar precies goed op; hij vroeg hoe het met me ging en had een luisterend oor. Hij pushte niet, maar liet weten dat ‘ie er voor mij was, dat ik er mocht zijn, dat mijn leven nog voor me lag. Dat maakte dat ik me steeds rustiger en veiliger voelde.”

bieden. Leerkrachten noemen dat de leerling-leerkrachtrelatie met leerlingen die wat ingrijpends hebben meegemaakt, in de maanden volgend op de cursus iets beter is geworden. Hun leerlingen beschrijven een kleine afname van fysieke stress en lichte verbetering van hun emotioneel en sociaal functioneren. De uitkomsten van dit onderzoek zijn gebruikt voor het maken van ondersteuningsmateriaal voor leerkrachten in Handle with Care pilots.

ERVARINGSDESKUNDIGE

“Zie vertrouwen als een proces. Het is voor een mishandeld kind superbelangrijk dat er iemand is die oprecht uitstraalt dat ie te vertrouwen is, dat je bij hem of haar terecht kan als je het nodig hebt. Dat kan een leraar zijn maar ook een sportcoach of een familielid. Maar voor vertrouwen is wel tijd nodig. Tijd waarin een kind kan ervaren dat het ook straks nog welkom is, wanneer het nu nog niet kan of wil praten. Tijd waarin je kan wennen aan het idee om iemand in vertrouwen te gaan nemen.”

¹⁰ <https://www.augeo.nl/-/media/Files/181119-Praten-over-wat-je-thuis-meemaakt.ashx?la=nl-NL>

¹¹ <https://www.augeo.nl/-/media/Files/HwC/Piartikelen-met-korte-inleiding>

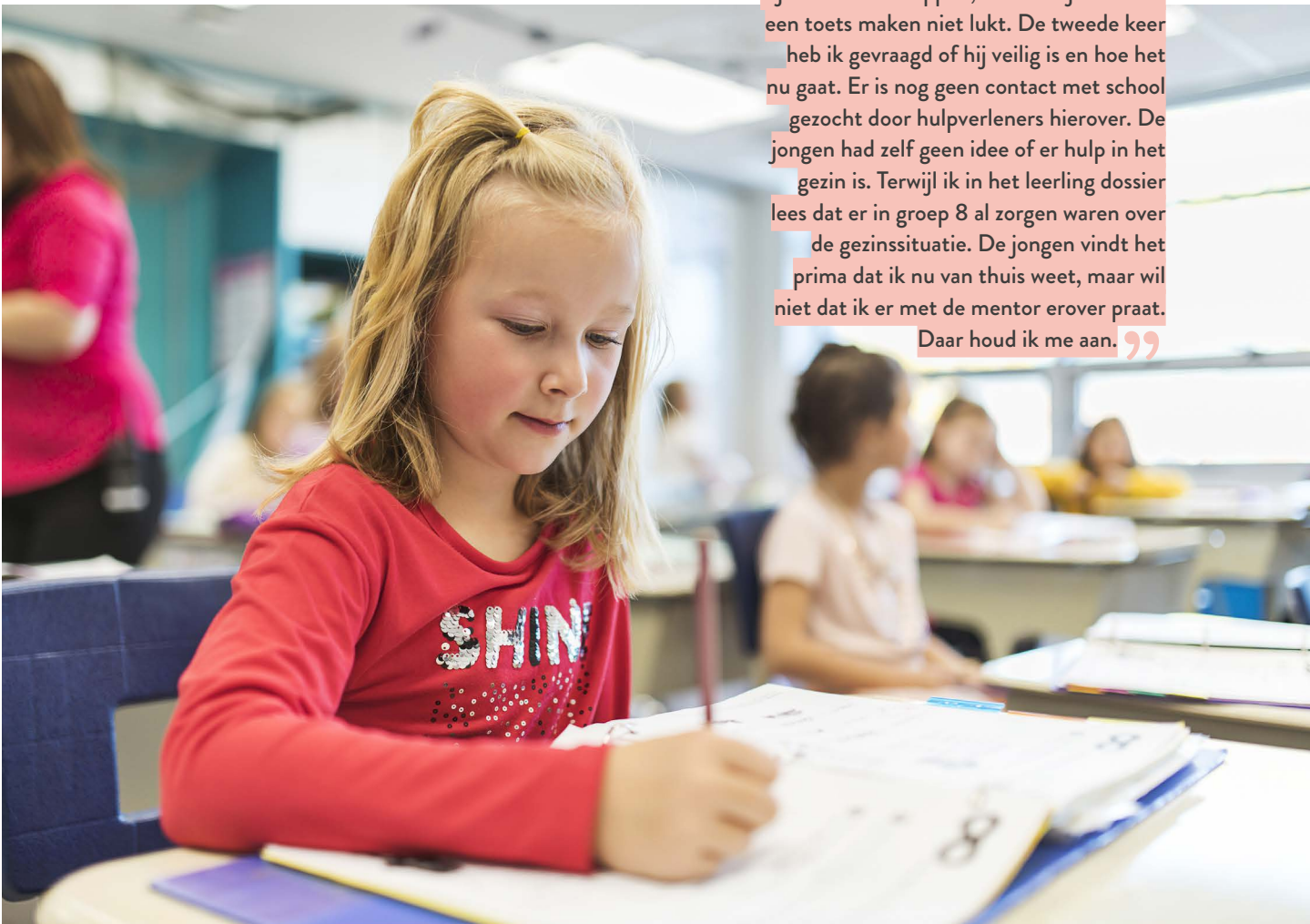
WELKE ROL HEBBEN SCHOLEN IN DE HUIDIGE KETENAANPAK VAN GEZINSGEWELD?

Het lijkt vanzelfsprekend dat kinderen die thuis geweld meemaken, op school informele steun ontvangen, ook als kinderen er zelf nog niet over kunnen of willen praten. Maar in de praktijk zijn scholen vaak niet op de hoogte van ernstig gezinsgeweld dat al door andere ketenpartners is gesignaleerd.

Scholen hebben een zwakke informatiepositie in de ketenaanpak van gezinsgeweld: of en wanneer scholen door Veilig Thuis of wijkteams worden geïnformeerd over door hen gesignaleerd ernstig gezinsgeweld, blijkt sterk afhankelijk van individuele keuzen van professionals en hun organisaties. Bijvoorbeeld het handelingsprotocol van Veilig Thuis noemt enkel 'dat aan de school wordt teruggekoppeld voor zover dit noodzakelijk is voor de uitvoering van hun taken en verantwoordelijkheden'¹².

ZORGCOORDINATOR VO

“Pas had ik voor de tweede keer in twee maanden tijd een Handle with Care signaal voor dezelfde brugklasleerling. Ik heb de eerste keer laten weten dat hij altijd bij me kan aankloppen, ook als bijvoorbeeld een toets maken niet lukt. De tweede keer heb ik gevraagd of hij veilig is en hoe het nu gaat. Er is nog geen contact met school gezocht door hulpverleners hierover. De jongen had zelf geen idee of er hulp in het gezin is. Terwijl ik in het leerling dossier lees dat er in groep 8 al zorgen waren over de gezinssituatie. De jongen vindt het prima dat ik nu van thuis weet, maar wil niet dat ik er met de mentor erover praat. Daar houd ik me aan.”

¹² <https://vng.nl/publicaties/handelingsprotocol-veilig-thuis-2019>

SNELLE STEUN NA HUISELIJK GEWELD: PILOT-RESULTATEN

HOE ZIET DE HWC WERKWIJZE ER UIT?

Vanaf 2018 heeft Augeo, in samenwerking met het ministerie van Justitie en Veiligheid, vier Handle with Care pilotprojecten helpen opstarten in Heerlen, Wageningen en Achtkarspelen (en Maastricht vanaf eind 2019).

In deze pilotregio's is het gelukt om nieuwe regionale samenwerkingsafspraken te maken.

Als politie ingrijpt bij huiselijk geweld, ontvangen scholen voorafgaand aan de volgende schooldag een 'Handle with Care signaal'. Dit signaal betekent dat snelle steun voor deze leerling nodig kan zijn. Er wordt geen informatie gedeeld over de ingrijpende gebeurtenis. Leerkrachten bieden sociale steun zoals zij ook doen na bijvoorbeeld een overlijden of ongeluk. Het signaal wordt vernietigd en ook niet besproken in leerlingdossiers of ouderavonden: het enige doel is snelle steun voor het kind na een ingrijpende geweldservaring thuis. Zodat het kind zich veilig voelt op school en toekomt aan leren en ontwikkelen.

KNELPUNTEN EN OPLOSSINGEN IN DE REGIONALE PRAKTIJK

In de proeffase van de pilotwerkwijze deden zich twee knelpunten voor. Het eerste knelpunt betrof snelheid: na een geweldsincident doet politie in principe een melding bij Veilig Thuis. Dit proces kan 1 tot 3 dagen duren, waarna Veilig Thuis deze meldingen binnen 5 werkdagen triageert. In de HwC pilots willen we echter sociale steun organiseren voorafgaand aan de eerstvolgende schooldag: vaak is de leerkracht de eerste volwassene die een kind de dag na een ingrijpend geweldsincident thuis weer tegenkomt. Om zich na dergelijke stressvolle gebeurtenissen weer veilig te voelen bij volwassenen en aan leren toe te komen, helpt het deze kinderen als hun leerkracht (trauma)sensitief reageert op stresssignalen, opvallende 'onopvallendheid', ongeoorloofde afwezigheid, onafgemaakt huiswerk en te laat komen et cetera.

Het is in de pilotregio's gelukt om de benodigde snelheid te realiseren door het HwC werkproces gedeeltelijk via de bestaande route van politiemeldingen aan Veilig Thuis te laten verlopen. Voor het doeleinde van HwC selecteren medewerkers van politie dagelijks de geweldsincidenten met schoolgaande kinderen, een activiteit die aansluit bij hetgeen zij zullen doen om een Veilig Thuis melding op te maken. In de pilotregio Heerlen is ter ondersteuning een

digitale query ontwikkeld; deze maakt een voorselectie, zodat niet de volledige dagrapportage van de afgelopen 24 uur hoeft te worden doorgenomen. Vervolgens mailen deze medewerkers, als extra activiteit, een HwC signaal aan pilotscholen (Achtkarspelen) of aan Leerplicht (Heerlen, Wageningen, Maastricht). Daarna maken zij voor deze kinderen en ouders, zoals zij al gewend zijn, een melding voor Veilig Thuis op.

AGENT

“ Het is goed dat er een signaal naar school wordt verstuurd. Er zijn veel meldingen waarbij wij als politie niet meteen het strafrechtelijke draagvlak hebben, maar waar andere professionele instellingen wel in staat zijn om te zorgen voor het welzijn en het belang van de kinderen. ”

Het tweede knelpunt betrof het achterhalen van schoolgegevens. Tijdens hectische geweldsincidenten lukt het politieagenten in de pilotregio's onvoldoende om schoolgegevens bij ouders en kinderen na te vragen; het digitale vragenformulier dat zij bij deze incidenten gebruiken, herinnert hen niet aan het stellen van deze nieuwe vraag. Bovendien hebben zowel politie als Veilig Thuis geen toegang tot digitale schoolbestanden om deze schoolgegevens snel achteraf te kunnen achterhalen. Daarom is in de pilotregio Heerlen een werkwijze ontwikkeld waarbij Bureau Leerplicht voor het begin van een schooldag uitzoekt welke scholen een HwC signaal ontvangen. Na het doorsturen van het HwC signaal vernietigt Bureau Leerplicht de ontvangen persoonsgegevens. In de kleinere regio Achtkarspelen zoekt een bureaudienstmedewerker van politie zelf de nog ontbrekende schoolgegevens op.

HOEVEEL HANDLE WITH CARE SIGNALEN ZIJN IN 2019 DOORGEGEVEN?

Sinds 1 januari 2019 is de pilotwerkwijze ingevoerd bij alle 28 PO-scholen van Heerlen (6974 PO-leerlingen). In 11 maanden schooltijd waren er 134 HwC signalen ontvangen. In deze regio is in bijna alle gezinssituaties waarin politie een zorgmelding opmaakte voor VT, ook (via leerplicht) een HwC signaal doorgegeven aan scholen. Gemiddeld blijken in deze pilotregio iedere week drie leerlingen in de basisschoolleeftijd betrokken te zijn bij een huiselijk geweldsincident waarbij politie ingrijpt.

In de kleinere pilotregio Achtkarspelen (5373 PO-leerlingen) wordt iets minder dan 1 HwC signaal per schoolweek doorgegeven.

In Wageningen (3927 leerlingen in PO en VO) is circa 1 signaal per maand tot stand gekomen. Sinds augustus is ook hier een samenwerking met Bureau Leerplicht ingevoerd. Voor alle gemeentes is het nuttig de cijfers van Veilig Thuis naast het aantal HwC signalen te leggen om te onderzoeken of de cijfers overeenkomen.

In alle regio's waren er meer signalen, deze zijn niet allemaal meegenomen omdat de kinderen buiten de betreffende gemeentes naar school gingen.

OP WELKE MANIER ZIJN DE PILOT-RESULTATEN ONDERZOCHT?

In de testfase van de pilot zijn door Augéo Foundation 22 professionals geïnterviewd die betrokken waren bij 9 HwC signalen. Op basis hiervan is de vragenlijst doorontwikkeld. Een onafhankelijk onderzoeker van de Provincie Limburg heeft vervolgens 48 interviews afgenomen met professionals die betrokken waren bij 39 HwC signalen.

Onderzoek testfase in Heerlen en Wageningen		
9 HwC signalen	2 PO scholen	5 VO scholen
22 interviews	10 agenten	12 onderwijs-professionals
Onderzoek pilotfase in Heerlen		
39 HwC signalen	28 PO scholen	
48 interviews	18 agenten	30 onderwijs-professionals
Totaal		
48 HwC signalen		
70 interviews	28 agenten	42 onderwijs-professionals

WAT IS BEKEND OVER DE INCIDENTEN DIE KINDEREN MEEMAAKTEN?

Uit de interviews met de betrokken politieagenten wordt het voor kinderen vaak stressvolle karakter van de

AGENT

“ Het meest is mij de reactie van een tiener bijgebleven. Laat in de avond arriveerden we bij hem thuis. Door het geruzie en geschreeuw van zijn ouders had hij zijn huiswerk nog niet af en was helemaal in de stress – hij ging nog net niet huilen. Het ging al jaren zo vertelde hij. Toen ik vertelde dat we school informeren, was hij zo ontzettend opgelucht. ”

geweldsincidenten duidelijk. Voorbeelden zijn: incidenten waarin met een hamer is geslagen richting personen, een ouder opgesloten zit, beide ouders van jonge kinderen dronken zijn. Bij minstens zes incidenten was er sprake van overmatig middelengebruik door (een van) de ouders.

Zeker vier keer was het

niet voor het eerst dat politie bij het gezin kwam. In twee gevallen is een van de ouders door politie of ambulance meegenomen.

Bij drie incidenten is één van de ouders diezelfde avond nog met de kinderen naar een andere plek gegaan. Eén keer heeft een kind zelf de politie gebeld om hulp. Eenmaal is er de volgende dag medische hulp gezocht voor het kind, twee kinderen komen de volgende dag met blauwe plekken op school. Zes agenten herinneren zich huilende of erg geschrokken kinderen. Ook spreken agenten over vernielingen die zij in huis aantreffen. Een aantal kinderen sprak met agenten over onafgemaakt huiswerk en stress rondom de naderende schooldag.

AGENT

“ Het kind gedroeg zich alsof het de normaalste zaak van de wereld was, waarbij ze niet onder de indruk leek te zijn van de enorme ruzie. Alsof ze dit dagelijks meemaakt ofzo. ”

Drie agenten vertellen over situaties waarin de kinderen opvallend weinig stresssignalen lieten zien.

HOE ZIET DE VOLGENDE SCHOOLDAG ER UIT VOOR KINDEREN DIE GEWELD MEEMAAKTEN?

In bijna 20% van de geanalyseerde HwC signalen kwam de leerling de volgende dag niet op school; in al deze gevallen was er niet afgemeld. Volgens de leerkrachten kampen diverse leerlingen de eerstvolgende schooldag na een geweldsincident met praktische problemen, waaronder niet afgemaakt huiswerk, te laat komen, gemiste lesstof, niet geleerde toetsen of ontbrekende schoolspullen. Bij ongeveer een kwart van de kinderen in het primair onderwijs nemen hun leerkrachten de dag na een HwC signaal milde stresssignalen waar, zoals afhankelijke

LEERKRACHT

“De leerling liet eigenlijk geen ander gedrag zien, maar liep wel in de pauze wat alleen rond op het schoolplein. Ik heb even gevraagd hoe het ging en geholpen om met de andere kinderen een spelletje te gaan doen. Dat leek íe echt fijn te vinden.”

LEERKRACHT

“Het voelt alsof de leerling getraind is in het doen alsof er niets aan de hand is. Ik merkte niets aan het gedrag van de leerling, omdat hij er nooit over wilt praten.”

aan dat een deel van dit gedrag hen zonder het HwC signaal mogelijk niet als uitzonderlijk voor deze leerling was opgevallen.

Bij het grootste deel van de leerlingen vallen leerkrachten na het HwC signaal geen voor deze leerling opvallende gedragingen op.

ERVARINGSDESKUNDIGE

“Bij ons leek alles goed, met een bekende Nederlander als vader, een moeder met een goedlopend restaurant, een mooi huis en voldoende geld. Maar ondertussen raakte ik beschadigd door wat er thuis gebeurde. Mijn tip is: bouw juist met de stille kinderen een vertrouwensband op, bijvoorbeeld door interesse te tonen. Als er vertrouwen en veiligheid ontstaat en een kind zich open durft te stellen, kun je van grote waarde zijn.”

De leerkrachten noemen dat veel van de gesignaleerde kinderen hen in het algemeen weinig opvallen, het zijn vaak ‘betrokken’, ‘opvallend onopvallende’, ‘teruggetrokken’ en ‘stille’ leerlingen.

LEERKRACHT

“We hebben onze verbazing erover uitgesproken dat zelfs op een school met veel hoogopgeleide ouders relatief veel HwC signalen zijn geweest in een korte periode.”

In ongeveer twee derde van de situaties, was het HwC signaal voor de leerkracht niet geheel onverwachts; de leraar had wel een vermoeden dat er thuis ‘wat speelt’, maar deze zorgen waren algemeen van aard. Sommige

leerkrachten geven aan dat zij ‘niet hadden gedacht dat het zo ernstig was’. In een derde van de situaties verraste het signaal de leerkrachten volkomen; zij hadden bij deze leerling geen enkel vermoeden van gezinsproblemen of kindermishandeling. Leerkrachten noemen dan ook dat zij met de HwC werkwijze alerter worden op signalen van (herhaald) gezinsgeweld.

BEWUSTWORDING

Vrijwel alle aan de pilot deelnemende scholen hebben binnen een jaar tijd een HwC signaal ontvangen. De meeste scholen hebben meerdere HwC signalen ontvangen: deelnemen aan het pilotproject is voor vrijwel iedere school in de regio relevant gebleken. Verschillende geïnterviewden melden dat zij door het ontvangen van de HwC signalen bewuster zijn geworden van de mate waarin kindermishandeling en huiselijk geweld ook in hun schoolpopulatie voorkomen.

Verdeling HwC signalen 2019 over deelnemende scholen in pilotregio Heerlen

Aantal HwC signalen in 2019	Aantal scholen	%
0 HwC signalen	1 school	4%
1 HwC signaal	4 scholen	16%
2-5 HwC signalen	10 scholen	40%
6-13 HwC signalen	10 scholen	40%

NB: Vanwege een groot aantal leerlingen woonachtig buiten de pilot-regio, zijn twee scholen niet in dit overzicht opgenomen

WELKE STEUN BIEDEN LEERKRACHTEN NA EEN HWC SIGNAAL?

Alle geïnterviewde leerkrachten geven aan 'iets' gedaan te hebben gedaan na een HwC signaal. Uit de interviews blijken met de Handle with Care werkwijze meer ondersteunende interacties tot stand gekomen voor alle leerlingen die de dag ervoor een ingrijpend geweldsincident hebben meegemaakt. De geboden steun zag er als volgt uit:

- Vergroten van de nabijheid, zoals een knuffel geven, een luisterend oor bieden of een gesprekje voeren.
- Positieve aandacht geven met bijvoorbeeld een compliment.
- Bieden van een veilige omgeving, rust en structuur.
- Praktische oplossingen bij onafgemaakt huiswerk, verzuim of mislukte toetsen
- Het geven van een ondersteunende in plaats van een corrigerende reactie op ongewenst gedrag, zoals helpen met opstarten bij te laat komen in plaats van straf.
- Extra in de gaten houden hoe het met de leerling gaat
- Vergemakkelijken van contact met medeleerlingen, door een groepsspelletje op te starten of het kind een opdracht te geven samen met een vriendje
- In het Voortgezet Onderwijs (Wageningen) is leerlingen een time-out kaart geboden, zoals leerlingen ook in andere situaties aangeboden krijgen.

Al deze handelingen passen goed bij wat in de vakliteratuur niet-problematiserende, normaliserende en veerkracht-versterkende sociale steun wordt genoemd. Driekwart van

de leerkrachten noemt in de interviews dat ze dezelfde vormen van steun hebben geboden als wanneer (andere) kinderen in hun groep (andere) ingrijpende gebeurtenissen meemaken, zoals een overlijden, ziekte, ongeval of echtscheiding in de familie.

LEERKRACHT

“Ik heb hem die dag meer aandacht geschonken en ben daarna vaker een gesprekje aangegaan. Daarbij heb ik gekeken of hij op zijn gemak was, hoe het ging, of hij ergens tegenaan liep, of het lukte met het schoolwerk. En hem wat meer in de gaten houden, kijken wat hij aan het doen is en hoe hij met anderen omgaat. Het was wat gemakkelijker om steun te bieden aan deze jongen, omdat ik nu met de thuissituatie bekend was.”

Leerkrachten geven aan hun steun te bieden op basis van ervaring en opgebouwde expertise. Daarnaast maken ze gebruik van richtlijnen die Augeo Foundation heeft verspreid in een magazine en een online lespakket. De meeste leerkrachten zeggen voor het bieden van steun voldoende te hebben aan het codewoord Handle with Care. Zo'n 20% zegt graag meer informatie te willen, maar begrip te hebben voor de privacy-overwegingen.

LEERKRACHT

“Je zou willen weten wat het kind nu precies heeft meegemaakt, maar achteraf is dat beter van niet. Het kind is door jouw open houding in staat om zelf wanneer het eraan toe is, iets te vertellen wat het heeft meegemaakt.”

PRATEN KINDEREN OVER WAT ER THUIS GEBEURD IS?

In de pilotfase van het HwC project was de grondgedachte dat in het PO na een HwC signaal enkel op initiatief van het kind over de gebeurtenissen thuis zou worden gesproken. In de praktijk bleken veel leerkrachten per kind af te wegen of zij enkel op de achtergrond ondersteunend aanwezig zijn of een kind ook actiever uitnodigen voor een gesprek(je). Uit de interviews wordt zichtbaar:

- Ongeveer een derde van de leerlingen heeft na het HwC signaal uit zichzelf met een leerkracht gesproken over hetgeen thuis is gebeurd.
- Een derde van de leerlingen heeft na het HwC signaal niet uit zichzelf met een leerkracht over de gebeurtenissen gesproken en de leerkracht heeft ook niet uitgenodigd tot een gesprekje.
- Bij ongeveer een derde deel van de leerlingen besloot een leerkracht (PO) of zorgcoördinator (VO) het kind actiever uit te nodigen tot een gesprek(je). Bijvoorbeeld doordat een leerkracht aangaf te snappen 'dat er gister thuis veel stress was' of reageerde op een stresssignaal van een leerling. Vier PO-leerkrachten hebben de indruk dat het kind in dit gesprek opgelucht was dat de leerkracht op de hoogte was dat er thuis iets ingrijpends was gebeurd. Eén PO-leerling gaf aan er verder niet over te willen praten, wat de leerkracht gerespecteerd heeft. Alle bij HwC signalen betrokken VO-leerlingen zijn ingegaan op een gespreksuitnodiging van hun zorgcoördinator, waar afspraken zijn gemaakt over het bespreken van de thuissituatie met hun mentor. Sommige leerlingen wilden dit vervolggelijk wel, anderen niet. Sommige VO-leerlingen reageerden opgelucht, anderen neutraal.

De vraag of een leerkracht wel of niet actief uitnodigt tot een gesprek, speelt voor hen ook wanneer zij op een later moment zouden horen over een onveilige opvoedsituatie van een kind, bijvoorbeeld via Veilig Thuis, een gezinsvoogd of een wijkteam. Volgens de interviews kijken leerkrachten na een HwC signaal vooral naar wat het kind verbaal en

LEERKRACHT

“Ik kijk naar wat het kind nodig heeft, omdat het per kind en situatie verschillend blijft hoe je daarop in speelt en hoe je daar iets in kan betekenen. Zo stelt het ene kind zich meer open dan een ander, waardoor de behoeftes ook heel anders zijn. We houden hier gespreksrichtlijnen vanuit de training van Augeo aan. Overige afspraken zijn er niet gemaakt binnen de school.”

non-verbaal aan geeft aan gespreksbehoeften en passen hier hun gedrag op aan. Dit past bij wat veel ervaringsdeskundigen hebben aangegeven qua behoeften aan ondersteuning en gespreksvoering op school: ‘Vertrouwen opbouwen en gaan praten over thuis is een proces dat tijd kost. Blijf vragen hoe het met me

gaat en respecteer het als ik daar nog niet over kan of wil praten. Met oprechte interesse voel ik me wel gezien en gesteund’.

HOE REAGEREN OUDERS OP DE HANDLE WITH CARE WERKWIJZE?

Alle scholen die meedoen aan de Handle with Care pilots, hebben ouders vooraf geïnformeerd via hun nieuwsbrief, schoolgids en in aanmeldingsgesprekken. Alle medezeggenschapsraden hebben ingestemd. Omdat een HwC signaal enkel dient om snel steun voor kinderen te realiseren, wordt het gewist en niet opgenomen in het leerling dossier of besproken met ouders op een ouderavond. Aangezien politie ook een melding bij Veilig Thuis zal opmaken, verwachten scholen dat veiligheidsrisico's op korte termijn beoordeeld zullen worden en dat ouders over het geweldsincident zullen spreken met hulpverleners. Wanneer leerkrachten zorgen hebben over kindermishandeling naar aanleiding van wat zij zelf waarnemen op school, wordt dit met ouders besproken zoals beschreven in stap 3 van de meldcode.

In de testfase van de werkwijze is door agenten in Heerlen en Wageningen ook altijd ter plaatse met ouders over de HwC werkwijze gesproken, alhoewel dit door de hectiek van de situaties niet altijd haalbaar bleek.

In Achtkarspelen komen alle HwC signalen tot stand via gespreksvoering tussen ouders en politie. De meeste ouders herinnerden zich de informatie

over de HwC samenwerking tussen hun school en politie. Tot op heden heeft in alle pilotprojecten geen enkele ouder geweigerd dat een HwC signaal naar het onderwijs wordt gegeven. Wel heeft in Achtkarspelen 1 ouder expliciet aangegeven dit zelf te willen doen.

Uit de interviews blijkt dat 20% van de leerlingen zonder afmelding verzuimde. De helft van de ouders heeft niet op school gesproken over het geweldsincident thuis, met een deel van deze ouders is er al langer weinig contact.

In bijna de helft van de geanalyseerde HwC signalen in het PO, is een ouder (meestal moeder) naar school gekomen om te vertellen over de gebeurtenissen thuis. Omdat er geen gegevens zijn hoe vaak ouders hierover praatten voordat de HwC werkwijze werd ingevoerd, is dit cijfer lastig te duiden. Enkele geïnterviewde leerkrachten geven aan dat door de HwC werkwijze ouders eerder en sneller praten over de thuissituatie en gesprekken hierover nu openlijker worden gevoerd.

LEERKRACHT

“Moeder vond het fijn dat school het meteen wist en meteen kon reageren. Het is prettig dat moeder haar kant van het verhaal kwijt kon en dat gaf het gevoel dat we er samen voor gaan en het niet alleen bij moeder ligt.”

INFORMATIEDELING EN SAMENWERKING MET HET ONDERWIJS NA EEN HWC SIGNAAL

In de HwC pilotprojecten is het vertrekpunt een door politie gesignaleerd ernstig geweldsincident in een gezin. Dit leidt tot een melding bij Veilig Thuis, waarna hulp zal worden georganiseerd met inzet van Veilig Thuis, sociale teams, gespecialiseerde multidisciplinaire teams of jeugdbeschermingsorganisaties. Of en hoe deze partijen samenwerken met het onderwijs na gesignaleerd gezinsgeweld, blijkt zwak beschreven in beleidsprotocollen. Aan zeven onderwijsprofessionals in het PO en één onderwijsprofessional in het VO is na enkele maanden opnieuw gevraagd of zij na het Handle with Care signaal via Veilig Thuis of lokale teams geïnformeerd zijn over het gesignaleerde gezinsgeweld en/of betrokken zijn bij veiligheidsplannen of hulpverlening aan het gezin.

Drie van de acht functionarissen hebben inmiddels meerdere signalen over hetzelfde kind ontvangen. Alle acht gaven aan dat er (nog) geen contact is gezocht door Veilig Thuis of andere hulpverleners over gesignaleerde onveiligheid in het gezin. In sommige gevallen was er al hulpverlening in het gezin, maar hebben de schoolfunctionarissen niet de indruk dat deze is geïntensiveerd naar aanleiding van het door politie gesignaleerde gezinsgeweld. Dat leerkrachten bereid en in staat zijn om binnen hun huidige takenpakket snel passende steun te bieden aan kinderen die een ernstige situatie van huiselijk geweld meemaakten, lijkt een onderbenut potentieel in de huidige ketenaanpak.

HET ORGANISEREN VAN EEN REGIONALE HANDLE WITH CARE SAMENWERKING

De Handle with Care werkprocessen in de vier pilotregio's zijn ontwikkeld door de regionale ketenpartners (waaronder gemeente, politie, onderwijs en Veilig Thuis), met ondersteuning van Augéo Foundation en het programmateam Geweld hoort nergens thuis (VWS, J&V, VNG).

HOE PAST DE HWC WERKWIJZE IN RICHTLIJNEN EN KADERS?

Voor iedere ketenpartner is onderzocht hoe een HwC werkwijze aansluit bij de voor hen geldende richtlijnen en kaders, zoals de ketenvisie 'Eerst samenwerken voor veiligheid, dan samenwerken voor risico gestuurde zorg', de voor de politie geldende 'Aanwijzing Huiselijk geweld en Kinder mishandeling' en de onderwijswet Sociale Veiligheid. In de HwC werkwijze wordt de naam van een kind en het woord 'Handle with Care' doorgegeven. Voor deze minimale gegevensuitwisseling zijn zorgvuldigheidswaarborgen opgesteld, zoals een beveiligd emailadres op scholen en vastgelegde werkafspraken om HwC signalen te vernietigen. Vervolgens zijn juridische grondslagen voor deze gegevensdeling beschreven en getoetst door twee onafhankelijke juridische experts. Tevens is de HwC werkwijze voorgelegd aan de samenwerkende Inspecties Toezicht Sociaal Domein. Tot slot heeft Defence for Children de pilotwerkwijze getoetst aan hetgeen het Kinderrechtenverdrag stelt over privacy, participatie en passende hulp na geweldservaringen. Met de adviezen van deze verschillende experts is de werkwijze verder aangescherpt en vastgelegd in regionale samenwerkingsovereenkomsten.

HOEVEEL TIJD KOST EEN HANDLE WITH CARE SAMENWERKING?

De geïnterviewde dienstdoende agenten, allen in diensttijd betrokken bij een geweldsincident dat leidde tot een HwC signaal, zeggen geen extra werktijd aan de Handle with Care werkwijze te hebben besteed.

Een groot deel van de geïnterviewde Heerlense agenten was zich dan ook niet bewust te hebben bijgedragen aan het doorgeven van een HwC signaal, omdat dit werkproces geen andere inspanningen van hen vraagt. In de pilotregio's Wageningen en Achtkarspelen besteedt een medewerker bij politie maximaal 15 minuten extra werktijd aan de Handle with Care werkwijze. In de grotere pilotregio Heerlen, waar gemiddeld drie HwC signalen per week via politie naar Bureau Leerplicht worden verzonden, besteedt een medewerker bij politie gemiddeld 15 tot ongeveer 30 minuten per dag aan de HwC werkwijze; dit is sterk afhankelijk van het totale aantal incidenten waarbij jeugdigen in aanraking kwamen met politie op de betreffende dag. Deze medewerkers verrichten deze werkzaamheden voor 8.00 uur 's ochtends.

Er lijken mogelijkheden te zijn om deze extra tijdsinspanning van medewerkers bij politie verder te reduceren. Mogelijk kan de digitale query die in Heerlen is ontwikkeld, worden verbeterd, zodat deze een betere voorselectie maakt in de dagrapportage van de afgelopen 24 uur. In Achtkarspelen, waar politie zelf schoolgegevens nazoeft, kan de 15 minuten extra werktijd mogelijk verder worden ingekort wanneer de vraag naar schoolgegevens zou worden opgenomen in de instrumenten die politieagenten ter plaatse gebruiken om een incident te registreren.

Bureau Leerplicht besteedt in Heerlen maximaal een kwartier extra werktijd aan het doorgeven en vernietigen van HwC signalen.

De deelnemende scholen rapporteren geen toegenomen dagelijkse werkbelasting; zij investeren wel extra tijd gedurende de voorbereidingsperiode, waarin zij instemming vragen van ouders in de medezeggenschapsraad, ouders informeren per brief, een beveiligd e-mailadres realiseren en met het team leerkrachten de nieuwe werkwijze voorbereiden. Augéo Foundation heeft laagdrempelige materialen ontwikkeld, zoals een magazine en online cursus, die leerkrachten kunnen gebruiken als zij bij het ontvangen van een HwC signaal meer informatie zoeken over het bieden van steun.

Pilotgemeente	Aantal leerlingen	Aantal HwC signalen 2019	Tijdsinvestering leerplicht	Tijdsinvestering agent ter plaatse	Tijdsinvestering bureaudienst uitzoeken mutaties
Wageningen	3927	10 (ca. 1 per maand)	Nog onbekend	0	15 minuten per dag
Achtkarspelen (6 maanden)	5373	16 (ca. 3 per maand)	0 (nvt)	2	5 minuten per dag
Heerlen	6974	134 (3 a 4 per week ca. 12 per maand)	5-15 minuten per dag	0	Gemiddeld 15-30 min per dag, afhankelijk van het totale aantal incidenten waarbij jeugdigen in aanraking kwamen met politie. Maximaal 45 minuten.

DRAAGVLAK EN UITBREIDING

In ruim 91 gemeenten zijn door ketenpartners serieuze gesprekken gevoerd over het opstarten van een regionaal HwC pilotproject. Vooral (wijk)agenten, leerkrachten en schooldirecties zijn enthousiast en overtuigd van het belang om sneller steun voor kinderen te organiseren. Desondanks is uitbreiding van het aantal pilots, een kerndoelstelling in het programma Geweld hoort nergens thuis van VNG, VWS en J&V, nog niet gelukt. In ruim 80 gemeenten is deelname aan een regionaal pilotproject uitgesteld, omdat het bij politie nog aan landelijk draagvlak ontbreekt en/of het testen van werkwijze voor het organiseren van snelle steun niet tot de geselecteerde prioriteiten behoort. Tegelijkertijd kunnen meer regionale pilotervaringen bijdragen aan het ontwikkelen van dit benodigde landelijk draagvlak. Immers, in pilotprojecten zal duidelijker worden of ook andere regio's gebruik kunnen maken van de door de Heerlense politie ontwikkelde query, kan onderzocht worden of een samenwerking tussen leerplicht en politie ook in kleinere regio's oplossingen biedt en kunnen alternatieve werkwijzen ontwikkeld worden (bijvoorbeeld bij een gezamenlijk optrekken van politie en Veilig Thuis in crisissituaties). In de patstelling tussen ontbrekend landelijk draagvlak en aanwezig regionaal draagvlak, wordt zichtbaar dat zowel onderwijs, politie als Veilig Thuis kampen met personeelstekorten, taakverzwaring en een financieringsdiscussie met het Rijk.

Daarnaast spelen er verschillende denkbeelden over ieders rollen en mogelijkheden. Zo denkt onder meer politie dat het tot het wettelijke takenpakket van Veilig Thuis behoort om snelle steun voor kinderen te organiseren terwijl Veilig Thuis zich wettelijk gebonden voelt aan het doen van een veiligheidsbeoordeling in termijnen tot 5 werkdagen na ontvangst van persoonsgegevens.

Deze evaluatie biedt geen antwoorden op bovengenoemde dilemma's, maar maakt inzichtelijk hoe snelle steun binnen de huidige ketensamenwerking toch gerealiseerd zou kunnen worden, welke (extra) inspanningen hiervoor benodigd zijn en welke resultaten dit oplevert voor kinderen, ouders en leerkrachten.

SAMENVATTENDE CONCLUSIES

In 2019 zijn in vier pilotregio's afspraken gerealiseerd tussen politie, scholen en leerplicht, waarmee op zorgvuldig wijze snelle steun wordt georganiseerd voor kinderen die thuis een ernstig geweldsincident meemaakten. Via de Handle with Care pilotwerkwijze zijn in 2019 voor 168 kinderen ondersteunende interacties tot stand gekomen in de dag nadat deze leerlingen een ingrijpend geweldsincident hebben meegemaakt. Afhankelijk van de grootte van de regio wordt in de pilotregio's op school steun geboden aan 1 tot 3 kinderen per schoolweek. In regio Heerlen hebben in een jaar tijd alle deelnemende PO-scholen een HwC signaal ontvangen; de meeste scholen tussen de 2-13 signalen.

De opbrengsten van deze zogenoemde Handle with Care pilotprojecten zijn onderzocht middels 70 gestructureerde interviews met agenten en onderwijsprofessionals die betrokken waren bij het realiseren van snelle steun aan 48 kinderen in Wageningen en Heerlen. De geweldsincidenten waarbij agenten ter plaatse waren, hadden veelal een ingrijpend en stressvol karakter voor de aanwezige kinderen. Voorbeelden zijn vernielingen in huis, dreigend geweld naar personen met voorwerpen zoals een hamer, dronkenschap van beide ouders, ouders of kinderen die voor hun veiligheid elders gaan slapen en kinderen die zelf politie bellen. De volgende schooldag verzuimt een vijfde deel van de leerlingen zonder afgemeld te zijn. Diverse leerlingen kampen met praktische problemen als gemiste lesstof, onafgemaakt huiswerk en te laat komen. Bij ongeveer een kwart van de kinderen in het primair onderwijs nemen hun leerkrachten de dag na een Handle with Care signaal stresssignalen waar. Veel van de betrokken leerlingen worden door hun leerkracht getypeerd als 'opvallend onopvallende' of teruggetrokken leerlingen. In een derde van de situaties hadden leerkrachten nog geen enkel vermoeden van gezinsproblemen.

Voor alle kinderen waarvoor een HwC signaal is doorgegeven, zijn op school ondersteunende (inter) acties gerealiseerd, variërend van het helpen opstarten na afwezigheid, ondersteuning bieden bij te laat binnenkomen of onafgemaakt huiswerk (in plaats van bestraffen), het stimuleren van contact met leeftijdsgenootjes, steun bieden bij stresssignalen en geven van positieve aandacht. Volgens de interviews kijken leerkrachten na een HwC signaal vooral naar wat het kind verbaal en non-verbaal aangeeft en passen zij hier hun gedrag op aan. Deze door de leerkrachten geboden steun past bij wat in de vakliteratuur niet-problematiserende, normaliserende en veerkrachtversterkende sociale steun wordt genoemd. De verwachting is dat kinderen de schooldag die volgt op een ingrijpend geweldsincident thuis, met deze steun van hun leerkracht beter toekomen aan leren en ontwikkelen. Leerkrachten zijn bereid en in staat om deze steun te bieden op basis van hun ervaring en opgebouwde expertise.

Twee derde van de leerlingen en bijna de helft van de ouders heeft op school gesproken over het gezinsgeweld. Verschillende geïnterviewde onderwijsprofessionals hebben de indruk dat met de HwC pilotwerkwijze door ouders en kinderen eerder en opener gesproken wordt op school over gezinsgeweld. Ook geven leerkrachten aan zich met de HwC werkwijze bewuster te zijn geworden van het voorkomen van huiselijk geweld en kindermishandeling in hun populatie. Mogelijk worden zij alerter op signalen van (herhaald) geweld bij kinderen.

Met de HwC werkwijze zijn voor de uitvoerende leerkrachten en agenten geen extra tijdspanningen gemoeid. Medewerkers bij politie besteden gemiddeld 5-30 minuten per dag aan de HwC werkwijze, afhankelijk van de omvang van de regio en het totale aantal incidenten waarbij jeugdigen met politie in aanraking zijn komen. Mogelijkheden om deze tijd verder in te korten zouden onderzocht en doorontwikkeld kunnen worden in pilotprojecten. Wanneer Bureau Leerplicht is betrokken, besteden zij hieraan ook gemiddeld 15 minuten per werkdag.

AANBEVELINGEN

AAN DE OPDRACHTGEVERS VWS, J&V EN VNG VAN HET ACTIEPROGRAMMA GEWELD HOORT NERGENS THUIS

1. PRIORITEER HET ORGANISEREN VAN SNELLE STEUN VOOR KINDEREN DIE THUIS EEN ERNSTIG GEWELDSINCIDENT MEEMAKEN

De werkzaamheden en onderlinge verantwoordelijkheden om snel steun voor kinderen te organiseren die thuis ernstig huiselijk geweld meemaken, zijn nog niet beschreven of belegd bij politie, Veilig Thuis, Slachtofferhulp of wijkteams. Na een door politie gesignaleerd geweldsincident, duurt het met een politie melding aan Veilig Thuis, veiligheidsbeoordeling en overdracht aan wijkteam of gespecialiseerde behandelteam, veelal enkele weken of maanden voordat hulpverleners contact hebben met de betrokken kinderen. Het verbeteren van snelle opvang en steun aan kinderen die thuis ernstig geweld meemaken, is een kwestie die lijkt onder te sneeuwen in de aanpak van tientallen andere knelpunten in de huidige ketensamenwerking. Deze gebrekkige aandacht voor snelle steun past niet bij de eisen die het Internationale Kinderrechtenverdrag en de Europese Richtlijn Minimumnormen Slachtoffers stellen aan een goede opvang van kinderen na ingrijpende geweldservaringen^{13,14}. De HwC pilotprojecten maken zichtbaar dat het binnen de huidige ketensamenwerking mogelijk is om op regionaal niveau structureel iedere week voor een of meerdere kinderen per week snelle steun te organiseren na een ingrijpend geweldsincident thuis.

2. ORGANISEER SNELLE STEUN OP SCHOOL BINNEN 24 UUR

Uit onderzoek is inmiddels bekend dat de groep (veelal door politie) bij Veilig Thuis gemelde kinderen gemiddeld 1,3 geweldsincidenten per week meemaken. In de huidige samenwerking tussen ketenpartners is (ook zonder wachtlijsten) meestal nog niet door een zorgprofessional met een kind gesproken voordat het naar verwachting thuis al weer een volgend geweldsincident heeft meegemaakt. Uit de HwC pilotprojecten wordt zichtbaar hoe kinderen de eerstvolgende schooldag na een geweldsincident waarbij politie ingrijpt, kampen met ongeoorloofde afwezigheid, te laat komen, onafgemaakt huiswerk, teruggetrokken of (over)aangepast gedrag en concentratieproblemen. Wanneer kinderen thuis geweld meemaken, schaadt dit basale gevoelens van vertrouwen in volwassenen. Om de volgende dag weer aan het normale leren en ontwikkelen toe te komen, helpt het deze kinderen als hun leerkracht sensitief reageert op hun niet altijd even duidelijke (stress) signalen. Als deze kinderen zich, ook als zij zich onopvallend of aangepast gedragen, door hun leerkracht gezien voelen en gesteund weten, kan dit bijdragen aan hun herstel van vertrouwen in volwassenen. Een schoolomgeving waarin zij zich na ingrijpend geweld opnieuw niet gezien of onveilig voelen, zal stressverhogend werken. ‘Nog een probleem erbij’, zoals een ervaringsdeskundige het verwoordde. Uit de HwC pilotprojecten wordt zichtbaar dat leerkrachten deze normaliserende en veerkrachtversterkende steun adequaat kunnen en willen bieden. Ook wordt zichtbaar hoe leerkrachten met een uitnodigende houding in staat zijn verbaal of non-verbaal aan een kind kenbaar te maken dat het over thuis kan praten wanneer het kind daaraan toe is, in een periode waarin het gezinsgeweld waarschijnlijk continueert en hulpverlening nog niet is opgestart. Daarom bepleiten wij om snelle steun aan kinderen die thuis ernstig geweld meemaken, te definiëren als steun voorafgaand aan de volgende schooldag. Ook bepleiten wij om voor het realiseren van snelle steun samenwerking te realiseren met de voor het kind al in diens dagelijkse netwerk aanwezige en betrouwbare professional, de leerkracht.

¹³ <https://www.augeo.nl/-/media/Files/HwC/De-Europese-Slachtofferrichtlijn-en-Handle-With-Care>

¹⁴ <https://www.augeo.nl/-/media/Files/HwC/Kinderrechtelijke-visie-op-het-project-handle-with-care>

3. BETREK HET ONDERWIJS MEER IN DE KETENAANPAK VAN GEZINSGEWELD EN VERSTERK DE INFORMATIEPOSITIE VAN HET ONDERWIJS

Leerkrachten zijn bereid en in staat om binnen hun huidige takenpakket snel passende steun te bieden aan kinderen die een ernstige situatie van huiselijk geweld meemaakten: dit lijkt een weinig benut potentieel in de huidige ketenaanpak. Regelmatig wordt vooral de signalerende rol van leerkrachten benadrukt, zoals in recente berichtgeving over het lage aantal Veilig Thuis meldingen afkomstig uit het onderwijs. Dit terwijl voor mishandelde kinderen juist de steunende rol van hun leerkracht cruciaal kan zijn voor hun veerkracht. Echter, de informatiepositie van het onderwijs in de ketenaanpak van gezinsgeweld is zwak. Of en wanneer het onderwijs geïnformeerd wordt over gesignaleerd (ernstig) geweld en op welke wijze met het onderwijs wordt samengewerkt in hulpverlening om veiligheid te herstellen, is weinig beschreven in handelingsprotocollen. Met een HwC werkwijze ontvangen vrijwel alle deelnemende scholen 1 of meer HwC signalen in een jaar tijd. Deze informatie van ketenpartners vergroot het bewustzijn op scholen over het huiselijk geweld in hun populatie. In deze evaluatie wordt bovendien zichtbaar hoe moeilijk gezinsgeweld voor leerkrachten is te signaleren via enkel de voor hen zichtbare signalen van een kind. Wij verwachten dat leerkrachten herhaling van slachtofferschap beter zullen signaleren wanneer zij met een HwC werkwijze geïnformeerd zijn over al door politie gesignaleerd (ernstig) geweld. Leerkrachten zeggen met deze HwC werkwijze sensitiever te worden voor subtiele stresssignalen van de betreffende leerling. Ook kan een HwC samenwerking er toe leiden dat op scholen meer open over gezinsgeweld gesproken wordt met ouders en kinderen.

4. REALISEER DRAAGVLAK OP LANDELIJK NIVEAU OM UITBREIDING VAN HET AANTAL REGIONALE PILOTPROJECTEN MOGELIJK TE MAKEN

Gezien het belang van sociale steun voor de veerkracht van kinderen die geweld meemaken, het gebrek aan steun dat veel van deze kinderen binnen de huidige ketenaanpak ervaren, de zeer hoge risico's die zij lopen op herhaling van slachtofferschap en de adequate ondersteunende interacties die voor alle bij de HwC signalen betrokken kinderen tot stand zijn gekomen in hun schoolomgeving, bepleiten wij een (prioritering van) uitbreiding van het aantal pilotprojecten bij alle betrokken ketenpartners. Nader uitgezocht zal kunnen worden of samenwerking tussen leerplicht en politie ook in kleinere regio's oplossingen biedt, of ook andere politieregio's gebruik kunnen maken van de Heerlense query en hoe deze query verbeterd kan worden en welke andere werkwijzen om snel steun te realiseren ontwikkeld kunnen worden (bijvoorbeeld een gezamenlijk optrekken van politie en Veilig Thuis in crisissituaties).

5. VERSTERK DE VOORLICHTING AAN KINDEREN OP SCHOOL

Vooraf aan de start van een HwC werkwijze worden ouders en kinderen geïnformeerd over een nieuwe samenwerking tussen school en politie. Deze voorlichting is voor kinderen nog te beperkt. Idealiter horen kinderen ieder schooljaar opnieuw dat veilig opgroeien een kinderrecht is. Kinderen moeten worden beschermd tegen pestgedrag en geweld op hun school, thuis en in de buurt. Op school mogen kinderen en hun ouders erover praten als ze geweld zien of meemaken, dat helpt. Kinderen moeten expliciet horen met wie zij op school kunnen praten als zij zich op school, thuis of in hun buurt onveilig voelen. Voor dergelijke voorlichting zijn aparte themalessen beschikbaar, van wisselende kwaliteit. Maar deze boodschappen zijn ook in te vlechten in bestaande anti-pestprogramma's en programma's rondom sociaal-emotioneel leren. Bij de doorontwikkeling van de HwC werkwijze zal ook de voorlichting aan kinderen verder doorontwikkeld moeten worden. Hiervoor wordt aansluiting gezocht bij het deelproject 'Ieder kind geïnformeerd' van het overheidsprogramma 'Geweld hoort nergens thuis'.

6. VERSTERK DE KENNIS VAN SIGNALERENDE PROFESSIONALS OVER STRESS, VEERKRACHT EN SOCIALE STEUN

In de interviews met agenten en leerkrachten wordt zichtbaar dat kinderen zeer stressvolle en ingrijpende geweldsincidenten meemaken en tegelijkertijd weinig hiervan laten merken. Dit betekent echter niet dat het geweldsincident niet stressvol voor hen was, dat het kind geen behoefte heeft aan sociale steun, dat het geweldsincident een eenmalig uitzondering zou zijn geweest of dat de steunende rol van een leerkracht maar van beperkte betekenis is. De inmiddels stevige onderzoekscijfers over het gemiddelde aantal geweldsincidenten dat deze kinderen meemaken, de hoge mate van posttraumatische stressklachten die deze kinderen hebben en het grote belang van sociale steun, zijn nog onvoldoende bekend onder professionals. Ook rondom het gebrek aan kindsignalen en de behoefte van mishandelde kinderen om enerzijds gezien en gesteund te worden en tegelijkertijd niet anders behandeld te worden als hun klasgenoten, leven vragen onder leerkrachten. Kennis hierover kan leerkrachten motiveren om sociale steun te (blijven) bieden en agenten motiveren om alert te zijn op de aanwezigheid van kinderen in gezinnen waar zij komen voor huiselijk geweld.

AUTEURS

Mariëlle Dekker
Marga Haagmans
Britt Louter

VORMGEVING

ZOUT design & communicatie

MEER INFORMATIE?

Augeo Foundation
Hoofdstraat 67
Driebergen-Rijsenburg

0343-53 6040
info@augeo.nl

AUGEO FOUNDATION